

POSTANOWIENIE

Dnia 17 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

SSA Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania J. L. prowadzącej NZOZ - Medycyna Szkolna w Z., E. G. i M.L.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 października 2011 r.,

zażalenia organu rentowego na postanowienie o kosztach procesu zawarte w

wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 24 marca 2011 r.,

1. zmienia zaskarżone postanowienie (zawarte w punkcie V. wyroku Sądu Apelacyjnego) w ten sposób, że zasądza od organu rentowego na rzecz J. L. i M. L. (łącznie) kwotę 260 (dwieście sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania w drugiej instancji;

2. oddala zażalenie w pozostałej części;

3. zasądza od J. L. i M. L. (łącznie) na rzecz organu rentowego kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z 28 kwietnia 2010 r., w sprawie z odwołania J. L. prowadzącej Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medycyna Szkolna, E. G. i M. L. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 28 lipca 2008 r. zmienił zaskarżone decyzje w ten sposób, że zwolnił J. L. prowadzącą NZOZ z obowiązku uregulowania składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne za E. G. oraz M. L. z tytułu ekwiwalentów za używanie własnej odzieży i obuwia zamiast odzieży roboczej za wskazane w wyroku okresy. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz odwołujących się E. G., M. L. i J. L. po 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Apelację od powyższego wyroku wniósł Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zażalenie na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu, zawarte w powyższym wyroku, wniosły J. L., E. G. i M. L., zarzucając naruszenie § 12 ust. 2 i § 6 pkt 5 i pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) w związku z art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. Skarżące wniosły o jego zmianę i zasądzenie od organu rentowego na rzecz E. G. kwoty 4.800 zł, na rzecz M. L. i J. L. kwot po 7.200 zł oraz na rzecz każdej z nich kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 24 marca 2011 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż J. L. prowadząca NZOZ nie jest zobowiązana do zapłacenia składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za E. G. oraz M. L. od uzyskanego przez nie przychodu z tytułu ekwiwalentu pieniężnego za używanie odzieży i obuwia własnego zamiast roboczego za wskazane w wyroku okresy, a w pozostałym zakresie apelację oddalił oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz J. L. i M.L. kwoty po 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz na rzecz E. G. kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Zasądził od organu rentowego na rzecz J. L. i M. L. kwoty po 255 zł oraz na rzecz E. G. kwotę 97,50 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za drugą instancję.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny stwierdził, że sprawy w których wniesiono odwołania od decyzji określających wysokość (wymiar) składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne nie stanowią spraw „o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego”, o których mowa w § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia pełnomocnika skarżących w rozstrzyganej sprawie nie miał zastosowania § 12 ust. 2 tego rozporządzenia. Wysokość stawek minimalnych w sprawach dotyczących wysokości składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zależy bowiem od wysokości tych składek, a zatem od wartości przedmiotu sporu. Należało je więc ustalić na podstawie § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie. Ubezpieczone zaskarżyły decyzję w zakresie przyjęcia do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne przychodu z tytułu ekwiwalentu za używanie własnej odzieży i obuwia zamiast odzieży ochronnej i obuwia roboczego. Zatem wysokość składek z tego tytułu stanowi wartość przedmiotu sporu, od której należało ustalić wysokość stawek minimalnych wynagrodzenia adwokata. Ich łączna wysokość wynosi 1.851,95 zł w wypadku E. G., a w wypadku M. L. 7.805,49 zł. Zgodnie z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, wysokość stawki minimalnej wyniosła 600 zł i odpowiednio 1.200 zł. Pełnomocnik w tym postępowaniu reprezentował zarówno płatnika jak i zleceniobiorcę, więc niejako podwójnie wykorzystał nakład swej pracy. Ten sam adwokat jest pełnomocnikiem płatnika i zleceniobiorcy w szeregu analogicznych spraw. Kwota zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji należna na rzecz J. L. i M. L. powinna zdaniem Sądu Apelacyjnego wynieść 1.200 zł a na rzecz E. G. 600 zł. W ocenie Sądu Apelacyjnego każdej z wymienionych uczestniczek postępowania przysługują odrębnie koszty zastępstwa procesowego, gdyż każda z nich osobno zaskarżyła decyzje organu rentowego i miała w postępowaniu sądowym przymiot

„ubezpieczonej”, a ponadto każda z nich zawarła indywidualną umowę z pełnomocnikiem będącym adwokatem (a wcześniej radcą prawnym).

Zasądzając koszty postępowania zażaleniowego Sąd Apelacyjny stwierdził, że skoro odwołujące się J. L. i M. L. żądały zasądzenia na ich rzecz po 7.200 zł, a uzyskały po 1.200 zł, oznacza to, że wygrały spór w zakresie kosztów procesu w 1/6. W pozostałym zakresie (w 5/6) sprawę wygrał organ rentowy. Ubezpieczone w postępowaniu zażaleniowym były reprezentowane przez tego samego pełnomocnika, a ZUS przez radcę prawnego, który nie występował w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, a ponadto J. L. i M. L. oraz E. G. uiściły opłaty od zażalenia w kwocie po 30 zł. Należne J. L. i M. L. od organu rentowego koszty postępowania zażaleniowego wynoszą: $50\% \times 1.200 \text{ zł} \times 1/6 + 1/6 \times 30 \text{ zł} = 100 \text{ zł} + 5 \text{ zł} = 105 \text{ zł}$ (art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 13 ust. 2 pkt 2 i § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie). Należne organowi rentowemu od J. L. i M. L. koszty postępowania zażaleniowego wynoszą: $75\% \times 1.200 \text{ zł} \times 5/6 = 750 \text{ zł}$ (art. 98 § 1 k.p.c. w związku z § 12 ust. 2 pkt 2 i § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu). Po skompensowaniu wszystkich wskazanych powyżej kosztów postępowania w drugiej instancji, każda z ubezpieczonych powinna otrzymać od organu rentowego kwotę wynoszącą 255 zł ($900 \text{ zł} + 105 \text{ zł} - 750 \text{ zł}$).

Zażalenie na postanowienie o kosztach procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, zawarte w punkcie piątym wyroku Sądu Apelacyjnego, wniósł w imieniu organu rentowego jego pełnomocnik, zaskarżając je w części dotyczącej orzeczenia o kosztach w sprawie z odwołania M. L. i J. L. i zarzucając mu: naruszenie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, poprzez nieuzasadnione zasądzenie w jednej sprawie od organu rentowego na rzecz dwóch odwołujących się (ubezpieczonej i płatnika składek), które wniosły wspólne odwołanie od tej

samej decyzji ZUS, zastępowanych przez jednego adwokata, kosztów postępowania za drugą instancję określonych odrębnie w stosunku do ubezpieczonej i płatnika składek, pomimo istnienia pomiędzy odwołującymi się współuczestnictwa materialnego w rozumieniu art. 72 § 1 k.p.c. w związku z art. 477 § 1 k.p.c., co prowadziło do zawyżenia (podwojenia) wartości przedmiotu sprawy (zaskarżenia).

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia zawartego w punkcie piątym wyroku Sądu Apelacyjnego w części dotyczącej orzeczenia o kosztach procesu w sprawie z odwołania M. L. i J. L. i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach dotychczasowego postępowania (za postępowanie zażaleniowe przed Sądem Najwyższym i za drugą instancję), ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia zawartego w punkcie piątym wyroku Sądu Apelacyjnego i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zasądzenie od organu rentowego na rzecz M. L. i J. L. łącznie kwoty 255 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję i zasądzenie łącznie od odwołujących się na rzecz organu rentowego kosztów procesu za postępowanie zażaleniowe przed Sądem Najwyższym, w tym kosztów zastępstwa radcy prawnego.

W uzasadnieniu zażalenia skarżący podniósł, że odwołanie od przedmiotowej decyzji wniosły w jednym piśmie procesowym z 21 sierpnia 2008 r. ubezpieczona M. L. i płatnik składek J. L., reprezentowane w sprawie przez tego samego pełnomocnika. Sąd Apelacyjny orzekł o kosztach postępowania za drugą instancję, zasądzając od organu rentowego na rzecz J. L. i M. L. po 255 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za drugą instancję. Zaskarżeniu do Sądu Najwyższego podlegać może jedynie rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji o kosztach procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, czyli rozstrzygnięcie o kosztach postępowania poniesionych w drugiej instancji, zawarte w punkcie piątym wyroku Sądu Apelacyjnego. Zasądzenie osobno (podwójnie) dla płatnika i ubezpieczonej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję w sprawie z odwołania ubezpieczonej i płatnika od jednej i tej samej decyzji ZUS, na skutek apelacji organu rentowego i zażalenia ubezpieczonej i płatnika, jest nieuzasadnione.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Zgodnie z art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. Sąd Najwyższy ma kompetencję do rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji jedynie co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji.

W niniejszej sprawie ocena prawidłowości postanowienia w przedmiocie kosztów procesu za drugą instancję, zawartego w punkcie piątym wyroku Sądu Apelacyjnego, zależy od ustalenia rodzaju współuczestnictwa procesowego występującego pomiędzy ubezpieczonymi i płatnikiem składek.

Specyfiką postępowania odrębnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest dopuszczalność występowania w charakterze strony procesowej wielu podmiotów – obok ubezpieczonego (art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c.) i organu rentowego także innej niż ubezpieczony osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.), oraz zainteresowanego (art. 477¹¹ § 1 i 2 k.p.c.). W doktrynie podkreśla się, że inna niż ubezpieczony osoba, której praw lub obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, jest – podobnie jak ubezpieczony – adresatem decyzji organu rentowego, a zatem dana decyzja wywołuje w stosunku do niej bezpośrednie skutki prawne, podczas gdy wpływ skarżonej decyzji na sferę praw i obowiązków zainteresowanego może być także pośredni. Przyjmuje się, że różnica pomiędzy "inną osobą, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja" i "zainteresowanym" polega na tym, że "inna osoba" to podmiot niebędący osobą ubezpieczoną, lecz wskazany w decyzji organu rentowego jako ten, którego praw lub obowiązków dotyczy rozstrzygnięcie decyzji, natomiast zainteresowany to podmiot, którego prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy, a który nie został objęty treścią decyzji skierowanej bezpośrednio do innych podmiotów (por. wyroki Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 7 kwietnia 2004 r., III AUa 696/03, OSA 2005 nr 1, poz. 4 i z 3 listopada 2004 r., III AUa 358/04, Prawo Pracy 2005 nr 4, poz. 39; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 5 grudnia 2006 r., III AUa

1559/05, LEX nr 310391 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2000 r., II UKN 128/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 368; OSP 2003 nr 3, poz. 30).

W niniejszej sprawie adresatami zaskarżonej decyzji byli: płatnik składek J. L. prowadząca NZOZ Medycyna Szkolna w Z. (zleceniodawca) oraz ubezpieczona M. L. (zleceniobiorca). Decyzja ta określała wymiar składek należnych od M.L. i zobowiązywała ich płatnika J. L. do wyrównania zaniżonych składek. Była to decyzja wydana w zakresie indywidualnej sprawy osoby objętej obowiązkiem ubezpieczenia – M. L., jako określająca prawidłową wysokość wymiaru składek i zarazem indywidualnej sprawy płatnika składek – J. L., jako ustalająca wymiar składek i zobowiązująca do ich zapłaty (wyrównania). Decyzja ta dotyczyła więc stosunku prawnego między płatnikiem składek a organem rentowym, ale jednocześnie podmiotem tego stosunku była zleceniobiorczyni M. L., która pozostawała z płatnikiem składek, a także z organem rentowym, w takim stosunku prawnym, że zapadłe w procesie rozstrzygnięcia oddziałuje na jej sferę prawną w sposób bezpośredni, to jest obejmuje ją skutkami powagi rzeczy osądzonej. W przypadku zatem sporu sądowego o wymiar i pobór składek między płatnikiem składek i osobą, na rzecz której płatnik nie odprowadził należnych składek (będącymi adresatami decyzji) i organem rentowym, po stronie „powodowej” występuje współuczestnictwo materialne. W takim wypadku bowiem przedmiot sporu stanowią prawa i obowiązki wspólne obu tym podmiotom, związane z podstawą wymiaru składek (art. 72 § 1 pkt 1 k.c.).

Płatnika składek i ubezpieczoną należało zatem uznać za współuczestników materialnych. Ich prawa i obowiązki w zakresie zapłaty składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne nie są bowiem oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej (art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.). Przedmiotem sporu są prawa i obowiązki wspólne (por. postanowienia Sądu Najwyższego zapadłe w sprawach dotyczących tego samego przedmiotu sporu i płatnika: z 15 lipca 2011 r., I UZ 14/11 i I UZ 15/11, z 26 lipca 2011 r., I UZ 20/11, niepublikowane). Obowiązek zapłaty składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne jest nie tylko obowiązkiem wspólnym płatnika i ubezpieczonego, lecz jest również oparty na tej samej podstawie faktycznej i prawnej. W konsekwencji, z uwagi na akceptację poglądu wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z 30 stycznia 2007 r., III CZP 130/06 (OSNC 2008 nr 1, poz. 1),

zgodnie z którym wygrywającym proces współuczestnikom, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c., reprezentowanym przez tego samego radcę prawnego, sąd przyznaje zwrot kosztów w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego pełnomocnika, a także argumentacji zawartej w jej uzasadnieniu, zażalenie okazało się uzasadnione. Wynagrodzenie tego samego pełnomocnika obydwu odwołujących się - płatnika składek i ubezpieczonej – powinno być zasądzone jednokrotnie.

Należne J. L. i M. L. łącznie (a nie osobno) od organu rentowego koszty postępowania zażaleniowego, po stosownym ich skorygowaniu według przedstawionych wyżej zasad, wynoszą: $50\% \times 1.200 \text{ zł} \times 1/6 + 1/6 \times 60 \text{ zł}$ (każda z odwołujących się uiściła opłatę w kwocie po 30 zł) = 100 zł + 10 zł = 110 zł (art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 13 ust. 2 pkt 2 i § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie). Należne organowi rentowemu od J. L. i M. L. koszty postępowania zażaleniowego wynoszą: $75\% \times 1.200 \text{ zł} \times 5/6 = 750 \text{ zł}$ (art. 98 § 1 k.p.c. w związku z § 12 ust. 2 pkt 2 i § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu). Po skompensowaniu wskazanych powyżej kosztów postępowania w drugiej instancji, odwołujące się powinny otrzymać od organu rentowego łącznie kwotę wynoszącą 260 zł (900zł + 110 zł - 750 zł). Korekta rozstrzygnięcia oznacza zatem zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołujących się łącznie kwoty 260 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w drugiej instancji. Oddalenie zażalenia obejmuje kwotę 5 zł – pozwany organ rentowy nie uwzględnił bowiem (domagając się zasądzenia na rzecz powódek łącznie jedynie kwoty 255 zł), że obydwie odwołujące się poniosły osobne opłaty od zażalenia wynoszące po 30 zł.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁶ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w pkt 1 i 2 sentencji postanowienia.

Organ rentowy zaskarżył orzeczenie o kosztach procesu zawarte w punkcie piątym wyroku Sądu Apelacyjnego i tym samym wyznaczył zakres zaskarżenia. W sprawie z zażalenia na orzeczenie o kosztach procesu wartość przedmiotu

zaskarżenia, mająca znaczenie przesądzające o wynagrodzeniu pełnomocnika strony (część kosztów postępowania zażaleniowego), stanowi kwota zasądzonych kosztów, nie zaś wartość przedmiotu sporu w rozpoznawanej sprawie. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 25 maja 2010 r., I CZ 9/10 (OSNC – ZD 2011, nr 1, poz. 6) stwierdził, że w przypadku złożenia zażalenia na zawarte w wyroku postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania, wartość przedmiotu zaskarżenia zależy od wysokości tych kosztów, nie zaś od wartości przedmiotu sporu w sprawie zasadniczej. Takie samo stanowisko wyrażone zostało przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 17 grudnia 2009 r., IV CZ 8/09 (Palestra 2010 nr 1-2, poz. 269). O kosztach postępowania zażaleniowego rozstrzygnięto według art. 98 k.p.c. w związku z § 6 pkt 2 w związku z § 12 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.), dzieląc pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z 25 maja 2010 r., I CZ 9/10 (OSNC-ZD 2011 nr 1, poz. 6).